

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-115>

УДК 339.9

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА МІЖНАРОДНУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇН

THE IMPACT OF INNOVATION DEVELOPMENT ON INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF COUNTRIES

Варламова Марія Леонідівнакандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7111-1136>**Кузьменко Єгор Геннадійович**студент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4403-4089>**Приймак Євгеній Олександрович**студент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7279-6565>**Varlamova Mariia, Kuzmenko Yehor, Pryimak Yevhenii**
Vasyl' Stus Donetsk National University

Дослідження присвячене аналізу впливу інноваційного розвитку на формування міжнародної конкурентоспроможності держав в умовах глобалізації та структурної трансформації світової економіки. У роботі розкрито роль інновацій як ключового чинника економічного добробуту, стійкого розвитку та інтеграції країн у глобальне конкурентне середовище. Проаналізовано взаємозв'язок між рівнем інноваційного розвитку, економічним зростанням, добробутом населення та участю держав у глобальних інвестиційних потоках. Для кількісної оцінки інноваційного потенціалу використано Global Innovation Index, що дозволило здійснити порівняльний аналіз країн. Результати дослідження свідчать, що високий рівень інноваційного розвитку формує довгострокові конкурентні переваги держав, підвищує їх інвестиційну привабливість та визначає активну роль у міжнародному русі капіталу. Водночас виявлено, що ефективність трансформації інновацій у економічні результати залежить від інституційних, соціальних та структурних факторів, що зумовлює необхідність комплексного підходу до формування державної інноваційної політики.

Ключові слова: інноваційний розвиток, міжнародна конкурентоспроможність, інноваційний потенціал, економічний розвиток, прямі іноземні інвестиції, глобальна економіка, інноваційна політика

In the context of globalization and the structural transformation of the world economy, innovation has become a key factor shaping the international competitiveness of countries. The transition toward a knowledge-based economy has strengthened the role of innovation in promoting sustainable economic growth, improving living standards, and enhancing countries' positions in global markets. This study analyzes the impact of innovation potential on international competitiveness, with particular attention to its relationship with economic development and global investment processes. The research examines the interdependence between the Global Innovation Index (GII) and selected macroeconomic indicators, including GDP per capita based on purchasing power parity and foreign direct investment flows. GDP per capita in PPP terms is used to ensure comparability across countries by reducing distortions caused by differences in price levels and exchange rates. The Global Innovation Index serves as an integrated measure of innovation potential, reflecting institutional quality, human capital, infrastructure, business sophistication, and innovation outcomes. The results reveal a positive relationship between innovation performance and economic prosperity, as countries with higher GII scores tend to achieve higher income levels. Furthermore, the findings indicate that innovation affects not only the level of economic development but also countries' roles in global capital flows. Innovation-driven economies are characterized either by high investment attractiveness or by active outward investment, reflecting their ability to accumulate and export capital and advanced capabilities. In contrast, countries with limited innovation capacity tend to be weakly integrated into global investment networks,

which constrains their international competitiveness. Overall, the study confirms that innovation potential is a critical determinant of long-term international competitiveness and highlights the importance of comprehensive innovation policies aimed at strengthening national innovation systems and supporting sustainable economic development.

Keywords: innovative development, international competitiveness, innovation potential, economic development, foreign direct investment, global economy, innovation policy

Постановка проблеми На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин безперервний науково-технічний прогрес, цифровізація економічних процесів та поглиблення глобалізації світових ринків істотно ускладнюють умови розвитку національних економік. У таких умовах держави змушені конкурувати між собою не лише за частку світових ринків, а й за інвестиційні ресурси, людський капітал, технологічні потоки та інноваційний потенціал. З метою збереження та посилення конкурентоспроможності національних економік у динамічному та нестабільному глобальному середовищі державам необхідно не лише оперативного адаптуватися до зовнішніх викликів, але й виступати ініціаторами структурних і технологічних змін. У цьому контексті саме інноваційний розвиток виступає ключовим чинником формування стійких конкурентних переваг держави, забезпечуючи зростання продуктивності праці, підвищення ефективності використання ресурсів, прискорене реагування на трансформацію світового попиту та розширення присутності на міжнародних ринках.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних умовах глобалізації та посилення міжнародної конкуренції інновації розглядаються як ключовий чинник формування конкурентних переваг і стійких позицій держав у світовій економіці. Теоретичні основи дослідження взаємозв'язку між інноваціями та економічним розвитком були закладені у працях Й. А. Шумпетера [9], який визначав інновації як «нові комбінації», що виступають рушійною силою довгострокового економічного зростання та структурних змін. Подальший розвиток теорії міжнародної конкурентоспроможності отримав у працях М. Е. Портера [8], який обґрунтував визначальну роль інноваційної спроможності, технологічного розвитку та національних конкурентних переваг у забезпеченні стійких позицій країн у глобальному середовищі.

Сутність інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності як економічних категорій узагальнено у Міждисциплінарному словнику з менеджменту [2], де інновації розглядаються як важливий інструмент підвищення ефективності та адаптивності еко-

номічних систем. Прикладні аспекти оцінювання конкурентних переваг і ролі інновацій у їх формуванні висвітлено у роботі М. Коценка [1], тоді як питання управління інноваційним розвитком в умовах невизначеності досліджено С. М. Невмержицькою та Я. В. Левчук [3]. Вагомий внесок у вивчення інноваційного розвитку зроблено також Л. І. Федуловою, Е. М. Забарною та С. В. Філіпповою [4], які підкреслюють роль інновацій у підвищенні продуктивності, структурній модернізації економіки та формуванні довгострокових конкурентних переваг.

Міжнародний вимір впливу інновацій на конкурентоспроможність розкрито у праці Е. Бранкаті, Р. Бранкаті, Д. Гуараскіо та А. Дзанфеї [5], де емпірично доведено, що інноваційна активність є важливим чинником зовнішньої конкурентоспроможності та економічної стійкості держав, особливо в умовах глобальних економічних криз. Водночас питання комплексного аналізу впливу інноваційного потенціалу на міжнародну конкурентоспроможність держав залишаються недостатньо систематизованими, що зумовлює актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження впливу інноваційного розвитку на міжнародну конкурентоспроможність держав та аналіз сучасних підходів до управління інноваційними процесами на національному рівні в умовах цифровізації, глобалізації та зростаючої економічної й політичної турбулентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах глобалізації та структурної трансформації світової економіки інновації виступають визначальним чинником забезпечення міжнародної конкурентоспроможності держав. Зміщення акцентів від екстенсивних факторів розвитку до економіки знань зумовлює необхідність формування інноваційно орієнтованих моделей національного розвитку, в межах яких здатність держави генерувати та впроваджувати інновації визначає її позиції у глобальному конкурентному середовищі та рівень добробуту населення

Інноваційний розвиток національної економіки формується як результат сукупної інноваційної активності суб'єктів господарювання, ефективності інституційного середовища, якості людського капіталу та державної інноваційної політики. На макрорівні інновації забезпечують зростання продуктивності праці, модернізацію економіки, розвиток високотехнологічних галузей та підвищення експортного потенціалу країни. Сукупний ефект інноваційної діяльності підприємств трансформується у довгострокові конкурентні переваги держави у світовій економіці [10]. Емпіричні дослідження підтверджують, що інноваційна активність є важливим драйвером зовнішньої конкурентоспроможності та економічної стійкості. Зокрема встановлено, що інновації та інвестиції у дослідження і розробки сприяють зростанню продуктивності, підвищенню експортної активності та здатності економічних систем адаптуватися до кризових умов, що у підсумку посилює конкурентні позиції країн на міжнародних ринках [7; 11].

Для кількісної оцінки інноваційного розвитку країн у міжнародній практиці широко використовується Global Innovation Index (GII), який є інтегральним показником, що характеризує інституційні умови, розвиток людського капіталу, інфраструктуру, рівень розвитку бізнес-середовища та результати інноваційної діяльності. Даний індекс дозволяє здійснювати порівняльний аналіз інноваційного потенціалу країн та є релевантним інструмен-

том для дослідження міжнародної конкурентоспроможності.

З метою визначення впливу інновацій на економічний розвиток у межах дослідження проведено аналіз взаємозалежності між рівнем інноваційного розвитку країн, виміряним за допомогою Global Innovation Index, та показником валового внутрішнього продукту на душу населення за паритетом купівельної спроможності. Для цього застосовано кореляційно-регресійний аналіз, результати якого засвідчили наявність тісного позитивного зв'язку між зазначеними показниками. Побудована лінійна регресійна модель підтвердила статистично значущий вплив інноваційного розвитку на ВВП на душу населення.

Отримані емпіричні результати підтверджують, що інноваційний розвиток є важливим чинником економічного зростання та формування міжнародної конкурентоспроможності держав, а виявлений взаємозв'язок наочно продемонстровано на рисунку 1.

На рисунку 1 представлено результати порівняльного аналізу взаємозалежності між рівнем інноваційного розвитку країн, виміряним за допомогою GII, та рівнем економічного добробуту населення, оціненим через ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності. Розмір бульбашок відображає загальний обсяг валового внутрішнього продукту країни, що дозволяє додатково врахувати масштаб національної економіки.

Загальна конфігурація графіка свідчить про наявність позитивної залежності між рів-

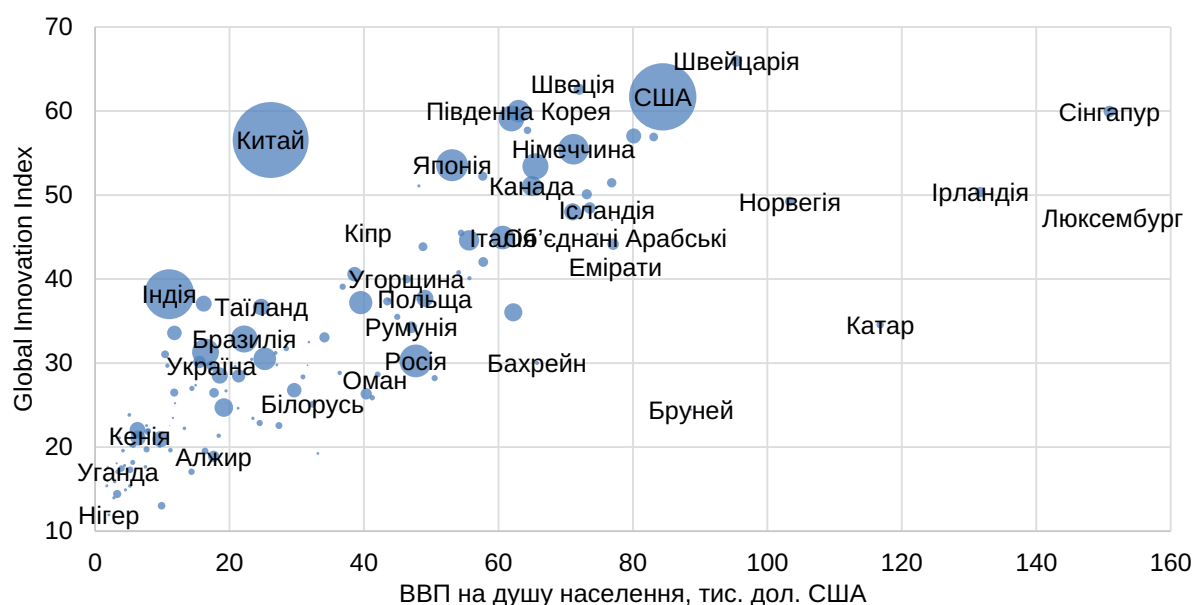

Рис. 1. Взаємозалежність між рівнем інноваційного розвитку та ВВП на душу населення

Джерело: сформовано авторами на основі [6, 12]

нем інноваційного розвитку та ВВП на душу населення. Країни з високими значеннями GII, як правило, мають і високий рівень доходів населення. До цієї групи належать, зокрема, Швейцарія, США, Швеція, Південна Корея, Німеччина та Сінгапур, які поєднують розвинені національні інноваційні системи з високим рівнем економічного добробуту.

Країни з середнім рівнем доходів, зокрема Польща, Угорщина, Румунія, Туреччина та Китай мають помірні значення GII що вказує на наявність потенціалу для інноваційного зростання, який ще не повною мірою трансформувався у високий рівень економічного добробуту населення.

Натомість країни з низьким рівнем ВВП на душу населення, серед яких Україна, Індія, Нігерія, Ангола та Кенія, мають порівняно низькі значення інноваційного індексу, що підтверджує існування взаємозв'язку між обмеженою інноваційною спроможністю та нижчим рівнем економічного розвитку. Водночас окремі країни цієї групи демонструють інноваційні показники, вищі за очікувані з огляду на рівень доходів, що може свідчити про наявність прихованого інноваційного потенціалу.

Окрему увагу привертають країни з великим обсягом економіки, що відображено значним розміром бульбашок. Так, США та Китай мають найбільші значення ВВП у вибірці, проте демонструють відмінні інноваційно-економічні профілі. США характеризуються одночасно високим рівнем інноваційного розвитку та високим ВВП на душу населення, тоді як Китай, маючи значний економічний масштаб, демонструє відносно нижчі значення доходу на душу населення при досить високому рівні інноваційної активності. Китай є унікальним прикладом випереджального інноваційного розвитку, при якому показники GII значно перевищують очікувані значення для поточного рівня доходів на душу населення. Така диспропорція відображає стратегічну орієнтацію країни на випереджальний розвиток інноваційного потенціалу як фундаменту для майбутнього глобального лідерства.

Таким чином, результати візуального аналізу підтверджують, що інноваційний розвиток є важливим чинником формування міжнародної конкурентоспроможності держав і тісно пов'язаний з рівнем економічного добробуту населення. Водночас наявність відхилень від загальної тенденції вказує на вплив додаткових факторів – інституційних, соціальних та структурних – які визначають ефективність

трансформації інновацій у довгострокове економічне зростання.

Інноваційний потенціал держави впливає на її позиції у світовій економіці не лише через рівень доходів чи темпи зростання, а й через роль країни у глобальному русі капіталу. Держави з розвинутою інноваційною системою можуть виступати як привабливими реципієнтами іноземних інвестицій, так і активними інвесторами за кордоном. У зв'язку з цим доцільним є аналіз взаємозв'язку між рівнем інноваційного розвитку та чистими потоками прямих іноземних інвестицій.

З метою оцінки взаємозв'язку між інноваційним розвитком держав та їх участю у глобальних інвестиційних процесах було проведено регресійний аналіз між показником GII та обсягами прямих іноземних інвестицій. Результати лінійної регресії підтверджують статистичну значущість цього взаємозв'язку ($p < 0,01$), однак значення коефіцієнта детермінації вказує на те, що інноваційний потенціал пояснює лише обмежену частку варіації обсягів інвестицій. Це свідчить про вагомий вплив додаткових чинників, зокрема масштабів економіки, інституційної якості, макроекономічної стабільності та геополітичних умов.

Водночас візуальний аналіз даних, зображений на рисунку 2, демонструє закономірності розподілу країн за GII та обсягами прямих іноземних інвестицій.

Результати аналізу свідчать, що рівень інноваційного розвитку держави суттєво впливає на її модель участі у глобальних інвестиційних процесах. Країни з високими значеннями GII не обмежуються лише роллю реципієнтів іноземного капіталу, а виступають активними учасниками міжнародного руху інвестицій, поєднуючи залучення ПІІ з масштабним інвестуванням за кордон. Це вказує на те, що інноваційний потенціал формує здатність економіки не лише акумулювати ресурси, але й ефективно їх експортувати.

Високі додатні обсяги прямих іноземних інвестицій у частини інноваційно розвинених країн підтверджують, що стабільне інституційне середовище, технологічна зрілість та концентрація людського капіталу підвищують довіру міжнародних інвесторів. Водночас від'ємні значення чистих інвестиційних потоків у країн з високим інноваційним рівнем не є ознакою слабкості, а характеризують їх як «чистих експортерів» капіталу. Завдяки сформованим конкурентним перевагам ці держави активно інвестують у закордонні активи та

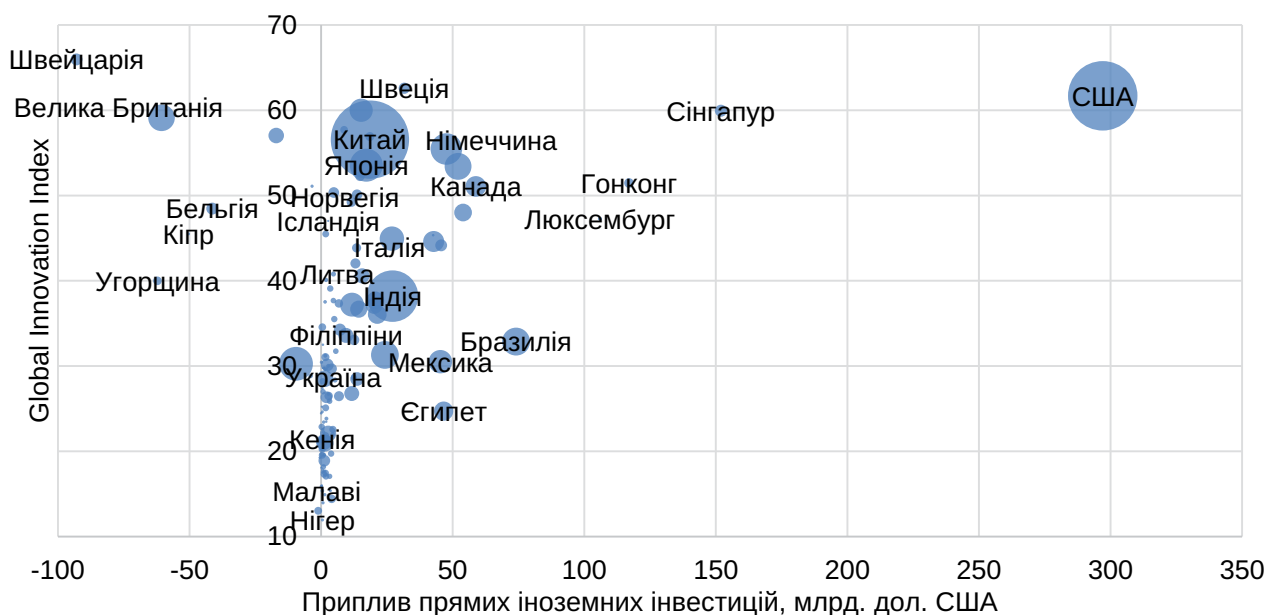

Рис. 2. Інноваційний розвиток країн та їх роль у глобальних потоках прямих іноземних інвестицій

Джерело: сформовано авторами на основі [6, 12]

масштабують власні технології через діяльність транснаціональних корпорацій.

Для країн із середнім та низьким рівнем інноваційного розвитку характерною є обмежена інвестиційна активність, що проявляється у незначних потоках прямих іноземних інвестицій. Це підтверджує, що недостатній інноваційний потенціал стримує інтеграцію таких економік у глобальні ланцюги створення вартості та знижує їхню міжнародну конкурентоспроможність.

Проведений аналіз свідчить, що інноваційний потенціал є визначальним чинником формування довгострокової міжнародної конкурентоспроможності країн. Виявляється чіткий взаємозв'язок між рівнем інноваційного розвитку та економічним добробутом, що проявляється у вищих значеннях ВВП на душу населення в країнах з розвиненими інноваційними системами. Це підтверджує, що інновації сприяють зростанню продуктивності, технологічному ускладненню економіки та підвищенню її стійкості.

Водночас темпи економічного приросту у короткостроковому періоді є менш залежними від рівня інноваційності. Країни з нижчим інноваційним індексом нерідко демонструють вищі темпи зростання, що здебільшого зумовлено ефектом низької бази, структурними трансформаціями або невеликими масштабами економік. Натомість держави з високим

інноваційним потенціалом характеризуються помірними та стабільними темпами зростання, які мають якісну основу та забезпечують збереження конкурентних позицій у глобальній економіці.

Таким чином, отримані результати емпіричного аналізу демонструють багатовимірний характер впливу інноваційного потенціалу на економічний розвиток та міжнародну конкурентоспроможність держав. Інновації виступають не лише фактором зростання добробуту населення, але й визначають здатність країн інтегруватися у глобальні фінансові та інвестиційні потоки, формуючи різні моделі участі у світовій економіці. Виявлені закономірності створюють аналітичне підґрунтя для подальшого узагальнення результатів дослідження та формулювання висновків щодо ролі інновацій у забезпеченні довгострокової конкурентоспроможності держав.

Висновки. Отже, проведений аналіз підтверджує, що інноваційний потенціал є важливим чинником міжнародної конкурентоспроможності держав, впливаючи як на рівень економічного добробуту населення, так і на характер участі країни у глобальних інвестиційних процесах. Високий рівень інноваційного розвитку формує стійкі конкурентні переваги, які проявляються у здатності економіки залучати іноземний капітал, генерувати внутрішні інвестиційні ресурси та активно

інтегруватися у світові ланцюги створення доданої вартості. Водночас обмежена інноваційна спроможність звужує можливості економічного зростання та знижує позиції країн

у міжнародному конкурентному середовищі, що актуалізує необхідність посилення державної інноваційної політики як ключового інструменту довгострокового розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коценко М. Методичні підходи до оцінки конкурентних переваг органічної продукції. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-265> (дата звернення 01.12.2025)
2. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської. К. : Нічлава, 2011. 624 с. URL: <https://www.researchgate.net/publication/331231996> (дата звернення 01.12.2025)
3. Невмержицька С. М., Левчук Я. В. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємств в умовах невизначеності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 32. С. 99–103. URL: <http://www.ej.kherson.ua> (дата звернення 01.12.2025)
4. Федуллова Л. І., Забарна Е. М., Філіппова С. В. Інноваційний розвиток підприємства : підручник. Одеса : ОНПУ, Бондаренко М. О. (ред.), 2016. 700 с. URL: https://www.problecon.com/annotated-catalogue/?year=2017&abstract=2017_02_0 (дата звернення 05.12.2025)
5. Brancati E., Brancati R., Guarascio D., Zanfei A. Innovation drivers of external competitiveness in the Great Recession. *Structural Change and Economic Dynamics*. 2020. DOI:10.1007/s11187-021-00453-0 (дата звернення 01.12.2025)
6. Global Innovation Index Reports. World Intellectual Property Organization (WIPO). URL: <https://www.globalinnovationindex.org> (дата звернення 14.12.2025)
7. Kubitskyi, S., Yermenko, D., Danylenko, V., Bataiev, S., & Varaksina, E. (2024). Evaluating the impact of innovative technologies on global competitiveness through modelling. *Multidisciplinary Science Journal*, 6, 2024ss0710. <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0710> (дата звернення 05.12.2025)
8. Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press. URL: <https://id.lib.harvard.edu/alma/990017934940203941/catalog> (дата звернення 05.12.2025)
9. Croitoru, Alin. (2012). Schumpeter, J.A., 1934 (2008), *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*, New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers. *JOURNAL OF COMPARATIVE RESEARCH IN ANTHROPOLOGY AND SOCIOLOGY*. 3. 137-148. URL: <https://www.researchgate.net/publication/272398717> (дата звернення 05.12.2025)
10. Tadevosyan, Ruzanna. 2023. «Innovations and International Competitiveness: Country-Level Evidence». *Economics and Sociology*, 16 (3): 249–260. DOI:10.14254/2071-789X.2023/16-3/13(дата звернення 01.12.2025)
11. Vărzaru, A.A.; Bocean, C.G. Digital Transformation and Innovation: The Influence of Digital Technologies on Turnover from Innovation Activities and Types of Innovation. *Systems*. 2024, 12, 359. <https://doi.org/10.3390/systems12090359> (дата звернення 01.12.2025)
12. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення 15.12.2025)

REFERENCES:

1. Kotsenko, M. (2021). Metodichni pidkhody do otsinky konkurentnykh perevah orhanichnoi produktsii [Methodological approaches to assessing competitive advantages of organic products]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*. No. 24. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-265> (accessed December 01, 2025)
2. Chervanyov D. M., & Zhylynska O. I. (2011). Mizhdystsyplinarnyi slovnyk z menedzhmentu : navch. posib [Interdisciplinary Dictionary of Management: study guide] Kyiv: Nichlava, 2011. 624 p. URL: <https://www.researchgate.net/publication/331231996> (accessed December 01, 2025) (in Ukrainian)
3. Nevmerzhytska, S. M., & Levchuk, Ya. V. (2018). Formuvannia stratehii innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv v umovakh nevyznachenosti [Formation of innovation development strategies of enterprises under uncertainty]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Ekonomichni nauky» – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*. Vol. 32, pp. 99–103. URL: <http://www.ej.kherson.ua> (accessed December 01, 2025)
4. Fedulova L. I., Zabarna E. M. & Fylyppova S. V. (2016) Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstva: pidruchnyk [Innovative Development of the Enterprise: textbook]. Odessa : ONPU, Bondarenko M. O. (ed.) 700 p. URL: https://www.problecon.com/annotated-catalogue/?year=2017&abstract=2017_02_0 (accessed December 05, 2025) (in Ukrainian)

5. Brancati, E., Brancati, R., Guarascio, D., & Zanfei, A. (2020). Innovation drivers of external competitiveness in the Great Recession. *Structural Change and Economic Dynamics*. DOI: 10.1007/s11187-021-00453-0 (accessed December 01, 2025)
6. World Intellectual Property Organization (WIPO). Global Innovation Index Reports. URL: <https://www.globalinnovationindex.org> (accessed December 14, 2025)
7. Kubitskyi, S., Yeremenko, D., Danylenko, V., Bataiev, S., & Varaksina, E. (2024). Evaluating the impact of innovative technologies on global competitiveness through modelling. *Multidisciplinary Science Journal*, 6, 2024ss0710. <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0710> (accessed December 05, 2025)
8. Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press. URL: <https://id.lib.harvard.edu/alma/990017934940203941/catalog> (accessed December 05, 2025)
9. Croitoru, Alin. (2012). Schumpeter, J.A., 1934 (2008), *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*, New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers. *JOURNAL OF COMPARATIVE RESEARCH IN ANTHROPOLOGY AND SOCIOLOGY*. 3. 137-148. URL: <https://www.researchgate.net/publication/272398717> (accessed December 05, 2025)
10. Tadevosyan, Ruzanna. (2023) «Innovations and International Competitiveness: Country-Level Evidence.». *Economics and Sociology* 16 (3): 249–260. DOI:10.14254/2071-789X.2023/16-3/13 (accessed December 01, 2025)
11. Vărzaru, A.A.; Bocean, C.G. (2024) Digital Transformation and Innovation: The Influence of Digital Technologies on Turnover from Innovation Activities and Types of Innovation. *Systems*, 12, 359. URL: <https://doi.org/10.3390/systems12090359> (accessed December 01, 2025)
12. World Bank. World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/> (accessed December 15, 2025)